

8 juli 2010

Convenant dyslexie PO-VO Zaanstad

Op 8 juli is het convenant dyslexie PO-VO Zaanstad ondertekend door

Primair Onderwijs

Stichting Zaan Primair, de heer N.T.M. Persoon, voorzitter College van Bestuur

Agora, Stichting Bijzonder Primair Onderwijs, de heer H. de Waard, adjunct-algemeen directeur

Stichting SPOOR, de heer J.K. Hus, bestuursmanager

Voortgezet Onderwijs

Amarantis Onderwijsgroep, mevrouw E.C.M. Roodvoets, voorzitter groepsdirectie Noord/Zaanstad

Stichting VO Compas, mevrouw E.C.M. Roodvoets, voorzitter bestuur

Stichting OVO Zaanstad, mevrouw B.B. Dijkgraaf, wnd. voorzitter College van Bestuur

Onderwijsstichting "St. Michaël", de heer H. Hofer, plv. rector

Stichting Saenstroom OPDC, mevrouw B.B. Dijkgraaf, wnd. voorzitter

8 juli 2010

Inhoud	Pagina
1. Inleiding	3
- 1.1 Definitie dyslexie	4
- 1.2 Criteria	4
- 1.3 Belemmeringen en gevolgen van dyslexie	5
2. Waar ligt de verantwoordelijkheid voor onderzoek en diagnose?	5
3. Communicatie PO-VO-Ouders	6
- 3.1 Afspraken m.b.t. communicatie van VO met PO	6
- 3.2 Afspraken m.b.t. communicatie van VO met ouders	7
4. Geldigheid instrumenten, testbureaus en verklaringen	7
- 4.0 Algemeen	7
- 4.1 Criteria voor dyslexieonderzoek	7
- 4.2 Testbureaus	8
5. Afspraken over hulpmiddelen	9
6. Afspraken over begeleiding en faciliteiten	10
Bijlagen	11
1. Aanbevelingen	11
2. Signaleringsmomenten	11
3. Verklaring gebruikte afkortingen	11

8 juli 2010

1. Inleiding en verantwoording

Dyslexie levert in onze geletterde cultuur ernstige belemmeringen op voor het onderwijs en kan grote gevolgen hebben voor de leerling.

Dyslexie kan:

- problemen opleveren met de verbale competentie (woordenschat, verbaal redeneren) door minder lees- en schrijfervaring;
- gevolgen hebben voor het sociaal-emotioneel functioneren;
- gevolgen hebben voor de taak-/werkhouding van de leerling;
- een negatieve invloed hebben op de ontplooiing van talenten, doordat de dyslexie bepaald onderwijs in de weg staat.

In de Zaanstreek onderkennen we deze problemen. Daarom hebben het primair onderwijs (PO) en voortgezet onderwijs (VO) besloten om gezamenlijk een convenant op te stellen. In dit convenant leggen we de afspraken vast tussen PO en VO. Uitgangspunt hierbij is het Protocol Leesproblemen en Dyslexie. Het doel is het creëren van een doorlopende lijn op het gebied van dyslexie.

We beogen:

- een gemeenschappelijk begrippenkader;
- een eenduidige signalering en diagnosticering waardoor een effectief gevolg aan de begeleiding kan worden gegeven;
- een goede communicatie tussen PO en VO én een goede communicatie met ouders.

In het schooljaar 2005-2006 is vanuit POVO een werkgroep geformeerd voor het opstellen van een dyslexieconvenant.

De werkgroep bestond uit:

Ruud Stammers voorzitter POVO-lid (havo/vwo; St. Michaël College)

Annelies de Vries POVO-lid (School Begeleiding)

Elly Hendriks (vmbo; Trias VMBO)

Ronald Overboom POVO-lid (PO: Agora, Stichting Bijzonder Primair Onderwijs)

Frans Meyn POVO-lid (PO: Stichting SPOOR)

In het schooljaar 2006-2007 heeft de werkgroep knelpunten geïnventariseerd door middel van een enquête op alle VO scholen. Vervolgens is een opzet gemaakt met betrekking tot de onderwerpen die in het convenant moesten worden vastgelegd. Hierna zijn de enquête en de opzet in de IB-groep van PO onder leiding van Ronald Overboom besproken. In het schooljaar 2007-2008 is de klankbordgroep dyslexieconvenant geformeerd. Deze groep bestond uit bovengenoemde personen (minus Frans Meyn) en een 20-tal vertegenwoordigers vanuit PO en VO (merendeels IB-ers, dyslexiebegeleiders en taalcoördinatoren). Deze groep heeft in een aantal bijeenkomsten een conceptconvenant opgesteld. In het najaar van 2008 is het convenant voorgelegd aan de werkgroep POVO, waar het in de eerste helft van het kalenderjaar 2009 is besproken. Vervolgens is het convenant op 24 juni 2010 definitief vastgesteld door de bestuurders in het Onderwijsplatform.

8 juli 2010

1.1 Definitie dyslexie

In de Zaanstreek gaan we uit van de definitie zoals die door de Stichting Dyslexie Nederland gehanteerd wordt (versie SDN 2004).

Dyslexie is een stoornis die gekenmerkt wordt door een hardnekkig probleem met het aanleren en het accuraat en/of vlot toepassen van het lezen en/of spellen op woordniveau.

- a Dyslexie verschilt van leerling tot leerling; er is bij dyslexie altijd sprake van een individugebonden profiel.
- b Bij een IQ van minder dan 70 is dyslexie moeilijk vast te stellen.
- c Ernstige vormen van dyslexie worden vrijwel altijd in het PO onderkend.
- d Het VO kent leerlingen bij wie dyslexie zich pas manifesteert als ze veel talen en teksten moeten verwerken. Zij bereiken dan pas de grenzen van hun compensatiemogelijkheden. Dit doet zich veelal voor in het havo en vwo.

1.2 Criteria

Bij het vaststellen van dyslexie hanteert de Stichting Dyslexie Nederland twee criteria:

1. het criterium van achterstand
2. het criterium van didactische resistentie.

Ad. 1: Het criterium van achterstand:

Het vaardigheidsniveau van lezen op woordniveau en/of spelling ligt significant onder hetgeen van het individu, gegeven diens leeftijd en omstandigheden, gevraagd wordt.

Verdere uitwerking van dit criterium wordt in het protocol gegeven.

Ad. 2: Het criterium van didactische resistentie:

Het probleem in het aanleren en toepassen van het lezen en/of spellen op woordniveau blijft bestaan, ook wanneer voorzien wordt in adequate remediërende instructie en oefening.

Afspraken:

- Als er gerede twijfel bestaat over de 'didactische resistentie', omdat er op de basisschool geen of onvoldoende remediëring heeft plaatsgevonden, dan moet deze ondersteuning in het voortgezet onderwijs alsnog geboden worden.
- Binnen de Zaanstreek is afgesproken dat onder andere met het hulpmiddel 'Vragenlijst Leergeschiedenis Dyslexie' (opgenomen in de POVO-brochure) wordt aangetoond welke vorm van extra begeleiding de leerling heeft gehad.
- Voor leerlingen die in het bezit zijn van een dyslexieverklaring wordt zowel de verklaring als het onderzoeksverslag overgedragen aan het VO. De basisschool geeft aan wat de concrete onderwijsbehoefte van de leerling is en welke hulpmiddelen de leerling gewend is te gebruiken. Als de verklaring ouder is dan anderhalf jaar wordt tevens de 'Vragenlijst Leergeschiedenis Dyslexie' (opgenomen in de POVO-brochure) en/of een uitdraai uit het ILVS .

8 juli 2010

1.3 Belemmeringen en gevolgen van dyslexie

Dyslexie levert in onze geletterde cultuur ernstige belemmeringen op voor het onderwijs en kan grote gevolgen hebben voor de leerling.

Belemmeringen in het onderwijs en in werk kunnen globaal vier vormen aannemen:

- problemen met taken, vakken en situaties die een beroep doen op geletterdheid;
- frustratie van talent door onvoldoende geletterdheid;
- problemen met het behalen van schoolse kwalificaties in overeenstemming met de aanleg;
- problemen met het sociaal-emotioneel functioneren en de taakwerkhouding van de leerling.

2. Waar ligt de verantwoordelijkheid voor onderzoek en diagnose?

Vroegtijdig signaleren en diagnosticeren van dyslexie is van groot belang. Hierbij krijgt men zicht op de groep duidelijk dyslectische leerlingen. Daarnaast dient men er alert op te zijn dat er leerlingen zijn die sterk compenserende strategieën ontwikkelen, waardoor dyslexie verhoudt blijft en pas in een laat stadium geconstateerd kan worden dat er significant verschil is tussen aanleg enerzijds en opbrengst anderzijds. We stellen daarom de volgende afspraken voor:

- Het aanleren van lezen en spellen vindt plaats in het primair onderwijs.
- Binnen het primair onderwijs wordt vanaf groep 2 actief gescreend naar problemen en/of achterstanden (zie bijlage signaleringsmomenten in het PO en VO).
- Indien nodig wordt intern aanvullend onderzoek gedaan door de IB-er van de school.
- De verantwoordelijkheid voor het actief diagnosticeren ligt bij de basisschool. Actief diagnosticeren houdt in dat leerlingen worden onderzocht die:
 - hardnekkige problemen ervaren met het aanleren en het accuraat en/of vlot toepassen van het lezen en/of spellen op woordniveau én met lezen/spellen op woordniveau een vaardigheidsniveau hebben dat significant ligt onder hetgeen gevraagd wordt van het individu, gegeven diens leeftijd en omstandigheden (bijv. intelligentie).
- Om de didactische resistentie te kunnen vaststellen, wordt daarna gedurende minimaal twee interventieperiodes van drie maanden adequate remediërende instructie en oefening geboden, zoals omschreven in het Protocol en het Continuüm van Zorg in het 'Organisatorisch Continuüm' door Chris Struiksma (een uitgave van het masterplan dyslexie).
- Als de problemen cq. achterstanden blijven bestaan, neemt de basisschool in overleg met de ouders initiatief voor een extern onderzoek.
- De basisschool vervult de rol van "poortwachter" in het kader van de regeling ***"In zake vergoede diagnostiek en behandeling voor kinderen met ernstige, enkelvoudige dyslexie in het primair en speciaal onderwijs"*** (zie de flyer van het Masterplan dyslexie, die is opgenomen als bijlage).

8 juli 2010

Er zijn kinderen zijn voor wie onderzoek en/of behandeling wel wenselijk is, maar die niet voldoen aan de voorwaarden van bovengenoemde regeling. (Overigens zal de regeling zoals die nu in het leven is geroepen volgend jaar geëvalueerd worden. Dan zal bekeken worden of hij in de geplande vorm voortgang zal vinden.)

- Indien het onderzoek niet in aanmerking komt voor vergoeding vanuit de regeling ***“In zake vergoede diagnostiek en behandeling voor kinderen met ernstige, enkelvoudige dyslexie in het primair en speciaal onderwijs*** dan worden de kosten van het dyslexieonderzoek in het PO door de PO- school en de ouders gedeeld: school en ouders betalen ieder 50 % van de kosten. De PO-school beoordeelt of een onderzoek nodig is
- Aan het einde van de basisschoolperiode worden na de afname van de NIO de capaciteiten van de leerling vergeleken met de behaalde leerresultaten. De uitslag hiervan kan aanleiding vormen om in het PO alsnog een dyslexie onderzoek te (laten) doen.
- In de eerste klas van het VO wordt in de eerste schoolweken gescreend op het gebied van lezen en spellen. De uitslag daarvan kan in combinatie met de basisschoolgegevens aanleiding zijn om een dyslexieonderzoek te (laten) doen.
- Binnen het PO en het VO wordt een leerlingendossier bijgehouden met daarin de handelingsplanning met betrekking tot de toegepaste interventies.
- Mocht een leerling in het VO alsnog voor een onderzoek in aanmerking komen, geldt voor de bekostiging het volgende: de kosten van een dyslexieonderzoek in het VO wordt door de VO school en de ouders gedeeld: school en ouders betalen ieder 50 % van de kosten. De VO-school beoordeelt of een onderzoek nodig is, bijvoorbeeld vanwege geschetste problematiek in de vragenlijst dyslexie.

3. Communicatie PO-VO-Ouders

3.1 Afspraken m.b.t. communicatie tussen PO en VO

Communicatie met ouders over signalering en diagnosticering is uiteraard van groot belang, zowel in PO als in VO. De complexiteit van de communicatie neemt toe indien de diagnose wordt gesteld in het VO. Ten aanzien van de communicatie geldt het volgende:

- Bij de aanmelding bij het VO moet bij gediagnosticeerde leerlingen het volledige dossier (dyslexieverklaring, onderliggend onderzoeksverslag en vragenlijst leergeschiedenis) worden overgedragen. Ook is het wenselijk dat een uitdraai van het LVS wordt meegestuurd en dat de concrete onderwijsbehoefte wordt toegelicht door de basisschool.
- Bij het vermoeden van dyslexie vult de basisschool de vragenlijst dyslexie in en voegt daar eveneens een uitdraai van het LVS aan toe.
- Tijdens de warme overdracht moet expliciet aandacht worden besteed aan eventuele dyslexie aan de hand van het onderwijskundig eindrapport en de vragenlijst dyslexie. Hierbij moet nadrukkelijk worden aangegeven wat de concrete onderwijsbehoefte van de leerling is, inclusief informatie over de hulpmiddelen die de leerling gebruikt.
- Indien na screening naar voren komt dat er een voortoets afgenomen moet worden, vindt inhoudelijk overleg plaats tussen PO en VO. Tijdens dit overleg wordt nogmaals expliciet

8 juli 2010

gevraagd naar de ontwikkeling van lezen en spellen in het licht van mogelijke dyslexie. (bijv. aan de hand van uitdraai LVS-gegevens).

- Als na de screening en voortoets in VO blijkt dat dyslexieonderzoek is geïndiceerd, wordt dit gemeld aan de basisschool.
- Na het uitvoeren van onderzoek wordt de uitslag meegedeeld aan de basisschool.

3.2 Afspraken m.b.t. communicatie van VO met de ouders

- De VO-school stelt ouders op de hoogte als er bij de leerling een voortoets wordt afgenomen.
- Na de voortoets worden de ouders op de hoogte gesteld van de uitkomsten. Er wordt besproken of dyslexieonderzoek wenselijk is. Ouders moeten hiervoor schriftelijk toestemming geven. Tevens worden er afspraken gemaakt over de terugrapportage en overdracht van het extern dyslexieonderzoek.
- Na een dyslexieonderzoek worden school en de ouders op de hoogte gesteld van de bevindingen. De ouders ontvangen het officiële verslag van het onderzoek en de school krijgt een kopie. Hetzelfde geldt voor de eventuele dyslexieverklaring. De VO-school bewaart de gegevens in het leerlingdossier.

4. Geldigheid instrumenten, testbureaus en verklaringen

4.0 Algemeen

- **Verklaringen dienen te zijn opgesteld volgens de richtlijnen van de Stichting Dyslexie Nederland en ondertekend te zijn door een daartoe bevoegd psychodiagnosticus:**
 - GZ-psycholoog
 - NVO-generalist
- Eenmaal verstrekte dyslexieverklaringen hebben onbeperkte geldigheid.

4.1 Criteria voor dyslexieonderzoek

Een dyslexieonderzoek moet in ieder geval bestaan uit het op taakniveau in kaart brengen van:

- Lezen
 - woordlezen
 - tekstlezen
 - begrijpend lezen
- Spellens
 - op woordniveau
 - op tekstniveau
 - kennis en toepassing van spellingregels
- Fonologische voorwaardelijke kennis en vaardigheden:
 - klanktekenkoppeling
 - auditieve analyse en synthese
 - auditief korte termijn geheugen
 - snel serieel benoemen

8 juli 2010

- Relatie met intelligentie
 - bij voorkeur met behulp van een individueel afgenomen intelligentietest
- Didactische resistentie
 - aangetoond moet worden dat de leerling op het gebied van lezen en spellen extra hulp heeft gehad en dat desondanks de problemen op genoemde gebieden zijn blijven bestaan

Daarnaast moet bij het opstellen van de verklaring worden bekeken of er aanwijzingen zijn voor een combinatie van problemen (co-morbiditeit).

Om in aanmerking te komen voor faciliteiten en/of begeleiding dienen het dyslexie-onderzoek en de dyslexieverklaring aan bovenstaande eisen te voldoen. Bij verklaringen die niet aan de voorwaarden voldoen zal aanvullend dyslexieonderzoek nodig zijn.

Meer informatie is te vinden in de laatste versie van de brochure van Stichting Dyslexie Nederland waarin de richtlijnen voor diagnose en behandeling zijn opgenomen.

4.2 Testbureaus

Overzicht mogelijke testbureaus in de regio:

- Schoolbegeleiding Zaanstreek Waterland
Wielingenstraat 115
Postbus 811
1440 AV Purmerend
tel. nr. 0299 783400
www.sbw.nl
- Het IWAL
Amaliastraat 5
1052 GM Amsterdam
tel. nr. 020 4369470
www.iwal.nl
- School en Onderwijs Service (SOS)
Weidezicht 6
1462 GB Middenbeemster
tel. nr. 0299 687330 (contactpersoon: Ilse de Vos)
- Geldergroep Amsterdam
Leidsestraat 32 II
1017 PB Amsterdam
tel. nr. 020 6257090
www.geldergroep.nl

8 juli 2010

- Geldergroep Alkmaar
Noorderkade 2
1823 CJ Alkmaar
tel. nr. 072 5201210
- Het antwoord (met vestiging in o.a. Amsterdam en Hoorn)
Sieg Vaz Diastraat 2
1063 HM Amsterdam
info@het-antwoord.nl
www.het-antwoord.nl

Informatie over bureaus buiten de regio kan worden ingewonnen bij de 'Stichting hulp bij dyslexie'. www.stichtinghulpbijdyslexie.nl.

5. Afspraken over hulpmiddelen

Vooralsnog zullen de ouders de kosten moeten betalen van hulpmiddelen zoals:

- Daisy-speler
- Readingpen
- Laptop
- Software voor de computer (van tekst naar spraak en omgekeerd)
- Kurzweil 3000
- Sprint-plus Pro
- Dragon natural speaking

Het is aan de school om te bepalen welke hulpmiddelen in de les gebruikt mogen worden.

Een hulpmiddel dat door het PO is ingezet moet in principe worden doorgezet in het VO.

Ouders kunnen proberen om de kosten vergoed te krijgen bij:

- Ziektekostenverzekering
- Belastingteruggave
- Sociale dienst / CWI / UWV

Vanaf schooljaar 2009-2010 zijn de schoolboeken voor ouders gratis. Dit geldt ook voor schoolboeken in gesproken vorm. Meer informatie hierover is te vinden bij:

- Dedicon (voorheen Federatie Nederlandse Blindenbibliotheek) Molenpad 2, 1016 GM, Amsterdam
- Stichting Le Sage ten Broek, postbus 69 AB Nijmegen. Tel 024-378626
- Loket aangepast lezen (www.loket-aangepastlezen.nl)

Scholen kunnen de wettelijke verplichting tot leveren van schoolboeken in gesproken vorm op verschillende wijze invullen. Ouders kunnen zich daarom het beste wenden tot de school.

Actuele informatie over hulpmiddelen bij dyslexie voor school en thuis is o.a. te vinden op:

- www.balans.nl
- www.lexima.nl (handig overzicht van bruikbare hulpmiddelen)
- www.opdidaktsupplies.nl
- www.dedicon.nl

8 juli 2010

6. Afspraken over begeleiding en faciliteiten

Leerlingen bij wie dyslexie is vastgesteld komen in aanmerking voor specifieke begeleiding en/of faciliteiten.

In het PO houdt dit in:

- dat de signaleringsmomenten en de interventieperiodes uit het Protocol worden gehanteerd;
- dat kinderen met ernstige lees- en/of spellingsproblemen begeleiding blijven krijgen, zowel voor als na de eventuele diagnose dyslexie;
- dat in groep 3 en 4 dat vooral remediëren betreft en dat in groep 5 tot en met 8 vooral compenseren en zonodig remediëren betreft.

Op iedere VO-school houdt dit in:

- dat er wordt gehandeld volgens de richtlijnen van het Protocol Dyslexie VO. Hierin worden adviezen gegeven voor algemene maatregelen en (vak)specifieke begeleiding.
- dat er een vast aanspreekpunt is voor leerlingen met dyslexie (bv een dyslexiecoach of taalcoördinator).
- dat iedere dyslectische leerling een dyslexiekaart heeft waarop staat aangegeven voor welke faciliteiten de leerling in aanmerking komt. Voor voorbeelden van dyslexiekaarten verwijzen we naar "Dyslexie, een praktische gids voor scholen voor voortgezet onderwijs" (een uitgave van het Ministerie van OCW).
- dat eventuele begeleiding binnen het VO zich richt op (leren) omgaan met de gevolgen van de dyslexie. Het geven van specifieke remediërende behandeling valt buiten de mogelijkheden van het VO en is de verantwoordelijkheid van ouders.

Aldus overeengekomen te Zaandam en ondertekend door partijen in het primair onderwijs en voortgezet onderwijs op 8 juli 2010.

Ondertekenaars:

Stichting Zaan Primair

Agora, Stichting Bijzonder Primair Onderwijs

Stichting SPOOR

Amarantis Onderwijsgroep

Stichting VO Compas

Stichting OVO Zaanstad

Onderwijsstichting "St. Michaël"

Stichting Saenstroom OPDC

8 juli 2010

Bijlagen:

Bijlage 1 Aanbevelingen

- Iedere school van PO en VO volgt het masterplan dyslexie
- Op PO inzet van de IB-er bij het afnemen van een dyslexieonderzoek. Hiertoe is wellicht een (vervolg)opleiding tot dyslexiespecialist nodig. De richtlijnen t.a.v. het onderzoeksprotocol die landelijk (gaan) gelden, zullen worden gevolgd.
- Een goede wijze van het volgen van het technisch leestempo tot en met groep 8 is van belang.
- Ouderavonden binnen PO en VO voor ouders met dyslectische kinderen.
- Leerlingen al op het PO voorbereiden op de complexe taligheid op het VO.
- Voorbereiding door het VO voor dyslectische leerlingen van groep 8 (spelling Moderne Vreemde Talen en structureren / plannen).
- Kinderen mede-eigenaar maken van hun probleem.

Bijlage 2 Signaleringsmomenten

- in groep 2
- herfstsignalering groep 3
- na iedere LVS-afname. Dit betreft over het algemeen de toetsmomenten van CITO LOVS, AVI-toetsmomenten en dergelijke
- in groep 8 na de afname van de NIO en de LVS-toetsen in januari
- in brugklas 1.

Bijlage 3 Verklaring gebruikte afkortingen

PO	Primair Onderwijs: basisscholen en speciale basisscholen
VO	Voortgezet Onderwijs
IB-er	Interne begeleider binnen het basisonderwijs
FIK-2 onderzoek	Een veel gebruikt dyslexie onderzoek voor leerlingen in het PO
CITO-gegevens	Gegevens Leerlingvolgsysteem
LVS-afname	Afname Leerlingvolgsysteem
PSO	Psychologisch Onderzoek
IQ	Intelligentiequotiënt
NIO	Nederlandse Intelligentietest voor Onderwijsniveau
GZ-psycholoog	Officieel geregistreerde psycholoog
NVO-generalist	Officieel geregistreerde orthopedagoog